

บทความวิชาการ

ความคิดสร้างสรรค์ : ส่งเสริมอย่างไรในวัยอนุบาล

Creative Thinking : How to promote early childhood

กรภัสสร อินทรบำรุง (Kornphassorn Intarabumrung)*

บทคัดย่อ

ความคิดสร้างสรรค์มีอยู่ในตัวเราทุกคน ความคิดสร้างสรรค์มีลักษณะเป็นความคิดแบบอเนกนัย (Divergent Thinking) ซึ่งเป็นการคิดที่แปลกใหม่ หลายทิศทาง สามารถมองเห็นแนวทางการแก้ปัญหาได้ในแนวกว้าง ภายใต้ระยะเวลาที่จำกัด สามารถเชื่อมโยงและขยายความคิดที่มีอยู่ให้สมบูรณ์มากขึ้น ความคิดลักษณะนี้มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์เป็นที่มาของนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดและตัดสินใจด้วยตนเอง ภายใต้การดูแลของผู้ใหญ่ที่ตระหนักถึงความสำคัญในคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ คอยสนับสนุน ให้กำลังใจ ให้โอกาสและเวลาอย่างเพียงพอ และเหมาะสม โดยเริ่มจากการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านการคิดที่มีคุณภาพ ให้กับเยาวชนของชาติ ประกอบการพิจารณาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ในส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้เพื่อการออกแบบ และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่เหมาะสมกับวัย ช่วงความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็กปฐมวัย ภายใต้การจัดสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย ประกอบการใช้คำถามที่ฝึกให้เด็กคิด และหาคำตอบด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อตัวเด็กเอง สังคม และประเทศ

คำสำคัญ : ความคิดสร้างสรรค์, วัยอนุบาล

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาการศึกษานปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

Creativity exists in all of us as divergent thinking which is a novel idea, many directions, can see a wide range of solutions under the period of time. It can connect and expand existing ideas to be more complete. This kind of thinking is valuable to national development because creativity is the source of innovation and new technologies necessary for life, opportunity for children to think and make decisions on their own. Adults who recognize the importance of the value of creativity should encourage, moral support, adequate opportunity and time to kids by starting from determining the desirable characteristics of quality thinking to the youth of the nation. The curriculum for early childhood education in the year 2017, which is an key experiences and learning content for designing and organizing learning activities that are suitable for the age, attention span, individual differences between early childhood, appropriateness of environment according to age. In addition, using questions that encourage children to think, and regularly find answers themselves in order to maximize the benefits for the children, society and the country.

Keywords : Creative Thinking, Preschool age

บทนำ

ความคิดสร้างสรรค์เป็นปัจจัยสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการพัฒนาประเทศหลายๆ ประเทศ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์เป็นสาเหตุให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน เมื่อวิเคราะห์คร่าวๆ จะเห็นว่าความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวข้องกับเราตลอดเวลาตั้งแต่เข้าจรถยนต์ สังเกตได้จากผลิตภัณฑ์และบริการต่างๆ เช่น บัวอบน้ำ เครื่องทำน้ำอุ่น เครื่องปรับอากาศ เครื่องชงกาแฟ โทรทัศน์ โทรศัพท์ รถยนต์ ลิฟท์ เป็นต้น ผลงานของความคิดสร้างสรรค์ทำให้สังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ก้าวหน้าขึ้น มีเครื่องช่วยอำนวยความสะดวก มีความปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประหยัดเวลา แรงงาน และทรัพย์สิน ด้วยเหตุนี้เอง ความคิดสร้างสรรค์จึงถูกระบุไว้ในทักษะที่จำเป็นของคนในศตวรรษที่ 21 ที่ทุกคนจะต้องเรียนรู้ ตั้งแต่ชั้นอนุบาลไปจนถึงมหาวิทยาลัย และตลอดชีวิต (วิจารณ์ พานิช, 2556)

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความคิดลักษณะหนึ่งที่เกิดในตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด และมีความสำคัญต่อการส่งเสริมตัวเด็กให้มีความสมบูรณ์ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์เป็นต้นเหตุของลักษณะพึงประสงค์ของเด็กนับตั้งแต่การเป็นผู้มีอารมณ์สุนทรีย์ มองโลกในแง่ดี ใฝ่เรียนรู้ ชอบการค้นคว้าทดลอง มีความคิดริเริ่ม ภาคภูมิใจและมั่นใจในตนเอง ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นเมื่อเด็กได้รับประสบการณ์ที่สร้างสรรค์ (Creative experience) จากผู้ใหญ่ที่อยู่รอบๆ ตัวเขา มันอาจเป็นผลของความคิดใหม่ หรือการออกแบบใหม่ มันอาจเป็นเหตุของการวางแผนที่ดีกว่าเพื่อการพัฒนา มันอาจจะแสดงออกมาด้วยตัวของผลิตภัณฑ์ใหม่ และมีองค์ประกอบที่น่าสนใจ ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่อยู่ในจิตใจของบุคคล ที่สามารถรับรู้ด้วยอวัยวะรับสัมผัสทั้งห้า ในบทความนี้ผู้เขียนขอเสนอเพียงสาระสำคัญของ ความหมาย ความสำคัญ องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์กับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ผู้ปกครองและครูกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และตัวอย่างกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมาย และความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถภาพของสมองที่มนุษย์ทุกคนมีเมื่อถือกำเนิด หากได้รับการพัฒนาและฝึกฝนเร็วเท่าใด ยิ่งดีเท่านั้น เพราะวัยเด็กเป็นช่วงวัยที่มีความคิด จินตนาการสูงจนสามารถพัฒนาศักยภาพทางความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นได้ Torrance (E. Paul Torrance, 1970) ในขณะที่ Guilford (1967) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถด้านสมองที่จะคิดได้อย่างซับซ้อน กว้างไกล คิดได้หลายทิศทาง เรียกว่า การคิดแบบอนैनัย นอกจากนี้ Wallach and Kogan (1965) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่า หมายถึง ความคิดโยงสัมพันธ์ (Association) คนที่มีความคิดสร้างสรรค์ คือ คนที่สามารถจะคิดอะไรได้อย่างสัมพันธ์เป็นลูกโซ่

สำหรับความหมายของความคิดสร้างสรรค์ในบทความนี้ หมายถึงถึงศักยภาพของสมองมนุษย์ในการคิดสร้างสรรค์ สิ่งใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เป็นวิธีใหม่ที่ช่วยแก้ปัญหาหรือผลิต ผลิตภัณฑ์หรืองานใหม่ๆ เช่น บทร้อง บทเพลง บทกลอน คำคล้องจอง ของเล่นของใช้ใหม่ ๆ ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจจะเกิดจากการรวมความรู้ต่างๆ ที่ได้รับจากประสบการณ์แล้ว เชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ๆ สิ่งที่เกิดขึ้น แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สมบูรณ์อย่างแท้จริง ซึ่งอาจออกมาในรูปของผลผลิตทาง ศิลปะ วรรณกรรม เทคโนโลยี เป็นต้น

การคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative thinking) ถูกบรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาของประเทศพัฒนาแล้วทั่วโลก เพราะตระหนักถึงความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ ในการยกระดับเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของคน เพราะความคิดสร้างสรรค์ทำให้เกิดความแตกต่าง ซึ่งจะนำไปสู่การสรรสร้างนวัตกรรมในที่สุด ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน และเป็นเรื่องที่ครูผู้สอนจะต้องให้ความสนใจและต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนทุกคน เนื่องจากเป็นข้อกำหนดหนึ่งของผู้เรียนจะต้องมีอยู่ในตัวสำหรับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (กมล โปธิเย็น, 2562) ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อการส่งเสริมตัวเด็กให้มีความสมบูรณ์ เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์เป็นที่มาของลักษณะพึงประสงค์ของเด็กนับตั้งแต่การเป็นผู้มีอารมณ์สุนทรี มองโลกในแง่ดี ใฝ่เรียนรู้ ชอบการค้นคว้าทดลอง มีความคิดริเริ่มภาคภูมิใจและมั่นใจในตนเอง ฯลฯ ถ้ามองในแง่ของความสำคัญต่อสังคมจะเห็นได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ที่สูงสุด เป็นเครื่องแสดงความก้าวหน้าของอารยธรรม และมวลมนุษยชาติ แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการขั้นสูงที่เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เป็นความพร้อมในการคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม ด้วยเหตุนี้เองคณะกรรมการของภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จึงได้ระบุว่า ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creative and innovation) เป็นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และได้พัฒนาและสร้างกรอบแนวคิดการปรับกระบวนการทัศน์ทางการจัดการศึกษา (Trilling & Fadel, 2015) นอกจากนี้ จากการศึกษาข้อมูลของสมาคมเศรษฐศาสตร์การศึกษาของสหรัฐอเมริกา ยังได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนยุคปัจจุบัน และสิ่งที่ผู้สอนจำเป็นต้องให้กับผู้เรียนมี 4 ข้อ (มูลนิธิสตรี-สฤษดิ์วงศ์, 2014) ได้แก่ การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการอยู่ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ที่กล่าวถึงผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Designed Outcomes of Education, DOE Thailand) ที่กำหนดให้บุคคลมีคุณลักษณะขั้นต่ำด้านที่ 2 ว่าด้วยเรื่องของผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม “เป็นผู้มีทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล (Digital intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ เพื่อร่วมสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคม เพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเองและสังคม” โดยผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ที่เหมาะสมตามช่วงวัยที่มีความต่อเนื่อง เชื่อมโยงและเหมาะสม ตั้งแต่ระดับการศึกษาปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา จนถึงระดับอุดมศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์มีองค์ประกอบสำคัญที่ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญาของกิลฟอร์ด (Guilford, 1967) ที่กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่สามารถคิดได้หลายทิศทางหรือเรียกว่า การคิดแบบอบเนกนัย (Divergent Thinking) ซึ่งประกอบด้วยลักษณะหลักเทียบได้กับ 4 มิติ ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม (Originality) เป็นความคิดที่แปลกใหม่ แตกต่างจากความคิดทั่ว ๆ ไป ซึ่งเราสามารถพิจารณาได้จากลักษณะทางกระบวนการ ลักษณะของบุคคลและลักษณะของผลงานที่ปรากฏ
2. ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) เป็นความสามารถของการคิดในเชิงปริมาณ ความคิดหรือคำตอบที่หลากหลายภายใต้เวลาที่จำกัด ซึ่งความคิดลักษณะนี้สามารถแบ่งเป็นความคิดคล่องแคล่วในด้านภาษาหรือถ้อยคำ (Word Fluency) ด้านการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (Associational Fluency) ด้านการแสดงออก (Expressional Fluency) และด้านการคิด (Ideational Fluency)
3. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) เป็นความสามารถของการคิดในการหาคำตอบได้หลาย ๆ แนวทาง โดยสามารถเกิดขึ้นในทันที (Spontaneous Flexibility) และเกิดขึ้นโดยการดัดแปลงจากสิ่งเดียวเป็นหลายสิ่ง (Adaptive Flexibility)
4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) เป็นความคิดในรายละเอียดหรือขยายความคิดหลัก ความคิดนี้จะเป็นคุณลักษณะสำคัญในการสนับสนุนผลงานที่แปลกใหม่ให้เห็นภาพชัดเจน หรือเป็นแผนงานที่สมบูรณ์ขึ้น ทั้งนี้ศักยภาพของความคิดละเอียดลออจะขึ้นอยู่กับเพศ วัย และทักษะการสังเกต

ความคิดสร้างสรรค์เป็นการคิดแบบอบเนกนัย (Divergent Thinking) หรือเป็นความคิดที่มีหลากหลายทิศทาง หลากหลายแง่มุม ซึ่งประกอบด้วยลักษณะหลัก 4 ด้าน ได้แก่ ความคิดริเริ่ม (Originality) ความคิดคล่องแคล่ว (Fluency) ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) และความคิดละเอียดลออ (Elaboration)

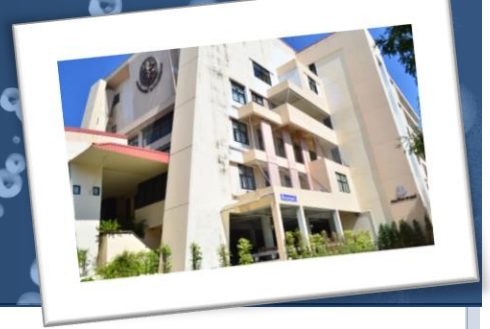

ความคิดสร้างสรรค์กับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาทุกระดับชั้นล้วนมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักสูตรการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กปฐมวัย เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนความเจริญก้าวหน้าของประเทศในอนาคต สมควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยไว้ในมาตรา ๕๔ วรรคสอง กำหนดว่า “...รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย โดยส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย” (มาตรฐานสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแห่งชาติ, 2560) โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านความคิดสร้างสรรค์ ตามที่ได้กล่าวถึงความสำคัญไว้ข้างต้น ทั้งนี้การส่งเสริมพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก ควรต้องคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยของเด็กเป็นหลัก ดังนี้

- แรกเกิด - 2 ปี มีพัฒนาการด้านจินตนาการ อายุ 2 ปี มีความพร้อมที่จะสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัว
- อายุ 2 - 4 ปี ตื่นตัวกับสิ่งแปลกใหม่ ใช้จินตนาการกับการเล่น มีความเป็นตัวของตัวเองสูง แต่ช่วงความสนใจสั้น
- อายุ 4 - 6 ปี สนุกกับการวางแผน สนุกกับการเล่น การทำงาน ชอบเล่นสมมติและทดลองเล่นบทบาทต่าง ๆ โดยใช้จินตนาการ มีความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ แม้จะเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลได้ไม่ถี่นัก
- อายุ 6 - 8 ปี จินตนาการสร้างสรรค์เปลี่ยนไปสู่ความจริงมากขึ้นชอบบรรยายถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นคำพูด รักการเรียนรู้และต้องการประสบการณ์ที่ท้าทายและสร้างความสนุกสนาน
- อายุ 8 - 10 ปี สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ โดยใช้ความสามารถเฉพาะตัว มีความสามารถในการเรียบเรียงคำถาม ความอยากรู้อยากเห็นเพิ่มพูนมากขึ้น
- อายุ 10 - 12 ปี ชอบการสำรวจค้นคว้า ชอบการทดลอง มีสมาธิหรือช่วงความสนใจนานขึ้น เด็กผู้หญิงชอบเรียนรู้จากหนังสือและการเล่นสมมติ เด็กผู้ชายชอบเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงช่วงวัยนี้จะมีพัฒนาการด้านศิลปะและดนตรีจุดอ่อน คือ เป็นช่วงวัยที่ขาดความมั่นใจในผลงานของตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ลดลงบางช่วง เพราะเป็นช่วงที่พยายามปรับตัวเข้ากับกลุ่มเพื่อน เลียนแบบเพื่อน ลดความคิดอิสระ

จากพัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่เด็กมีพัฒนาการด้านจินตนาการ ชอบเล่นสมมติและทดลองเล่นบทบาทต่าง ๆ โดยใช้จินตนาการ มีความสามารถในการเชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ ได้ดี จึงเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมที่สุดในการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

Gordon และ Browne (2008) กล่าวว่า มีการเสนอแนวทางที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยผ่าน ศิลปะและดนตรี การคิดและตั้งคำถาม การหาทางแก้ปัญหาที่มากกว่าหนึ่งทาง การเล่นเกม บล็อก เครื่องเล่นปิงปอง และ ความสัมพันธ์ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้กล้าทดลองทำสิ่งต่างๆ ในการออกแบบกิจกรรมศิลปะสำหรับเด็กโดยเฉพาะสำหรับเด็ก เล็กและเด็กระดับประถมศึกษาควรเน้นการแนะนำวัสดุอุปกรณ์ ขั้นตอน ข้อควรระวังหรือความปลอดภัยและการประเมินผล ให้เหมาะสมกับช่วงวัยเชื่อมโยงแนวคิด (Concept) เรื่องทัศนธาตุและการจัดองค์ประกอบศิลปะการสร้างสรรค์จุดเด่นความคิด สรสร้างสรรค์สุนทรียภาพหรือความงามเพื่อบ่มเพาะสุนิยมที่ดีและการสร้างลักษณะนิสัยที่ดีทางศิลปะ (วิสูตร โพธิ์เงิน, 2561)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยไว้ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญและส่วนที่เป็นสาระที่ควรเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นแนวทางสำคัญในการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริม พัฒนาการทั้ง 4 ด้าน สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ ได้ดังนี้

ประสบการณ์สำคัญกับกิจกรรมประจำวัน

ประสบการณ์สำคัญ	กิจกรรมเสริม ประสบการณ์	กิจกรรม เคลื่อนไหวและ จังหวะ	กิจกรรมเสรี (เล่น ตามมุม)	กิจกรรม กลางแจ้ง	กิจกรรมเกมการศึกษา
ส่งเสริมพัฒนาการ ด้านร่างกาย	- กิจกรรมเน้นการ พัฒนากล้ามเนื้อ เล็ก - การทัศนศึกษา นอกสถานที่	- กิจกรรมเน้นการ พัฒนากล้ามเนื้อ เล็กและกล้ามเนื้อ ใหญ่	- กิจกรรมเน้นการ พัฒนากล้ามเนื้อ เล็ก	- กิจกรรมเน้น การพัฒนา กล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อ ใหญ่	- กิจกรรมเน้นการ พัฒนากล้ามเนื้อเล็ก
ส่งเสริมพัฒนาการ ด้านอารมณ์ - จิตใจ	- มีความสุข สนุกสนานขณะ ทำกิจกรรม	- มีความสุข สนุกสนานขณะทำ กิจกรรม - การแสดงออก ผ่านเสียงเพลง/ ดนตรี	- มีความสุข สนุกสนานขณะทำ กิจกรรม	- มีความสุข สนุกสนาน ขณะทำ กิจกรรม	- มีความสุข สนุกสนาน ขณะทำกิจกรรม

ประสบการณ์สำคัญ	กิจกรรมเสริมประสบการณ์	กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ	กิจกรรมเสรี (เล่นตามมุม)	กิจกรรมกลางแจ้ง	กิจกรรมเกมการศึกษา
ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม	- การทำกิจกรรมร่วมกันทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อย	- การทำกิจกรรมร่วมกัน - การเป็นผู้นำผู้ตาม - การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือ ข้อตกลง	- การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย - การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือ ข้อตกลง	- การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย - การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือ ข้อตกลง	- การทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย - การปฏิบัติตามคำสั่ง หรือ ข้อตกลง
ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา	- กิจกรรมเน้นการส่งเสริมความคิดรวบยอด - การแก้ปัญหา - การคาดคะเน - การสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	- การสร้างสรรค์ท่าทางตามจินตนาการ - การแก้ปัญหา	- กิจกรรมเน้นการส่งเสริมความคิดรวบยอด - การแก้ปัญหา - การสนทนาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	- การแก้ปัญหา	กิจกรรมเน้นการส่งเสริมความคิดรวบยอด - การแก้ปัญหา

ประสบการณ์สำคัญ	กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย	ลักษณะของกิจกรรมเน้นการพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก - การปั้น การร้อยลูกปัด การวาด การเล่นกับสีในลักษณะต่าง ๆ การประดิษฐ์จากเศษวัสดุ กิจกรรมงานกระดาษในลักษณะต่างๆ เช่น การม้วน การสาน การขยำ การบิด เป็นต้น
ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ	ลักษณะของกิจกรรมเน้นส่งเสริมด้านสุนทรียภาพ ได้ชื่นชมและสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม - การปั้น การวาดตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ การแสดงความคิดเห็นต่อผลงานศิลปะ

ประสบการณ์สำคัญ	กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
ส่งเสริมพัฒนาการ ด้านสังคม	ลักษณะของกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ทักษะเบื้องต้นทางสังคม ตลอดจนรับรู้ ความรู้สึก ความต้องการ ความสนใจ ของตนเองและผู้อื่น - การเลือกทำกิจกรรมศิลปะตามความสนใจ การเลือกประเภทของกระดาษ ชนิดของสี วัสดุ ต่าง ๆ สำหรับสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ
ส่งเสริมพัฒนาการ ด้านสติปัญญา	ลักษณะของกิจกรรมเน้นการส่งเสริมความคิดรวบยอด การรับรู้คุณสมบัติของสิ่งต่าง ๆ ผ่าน การสร้างสรรค์ผลงานเชิงศิลปะ - การปั้นวัสดุต่าง ๆ การวาดภาพด้วยสีน้ำ การเล่นกับสีในลักษณะต่าง ๆ การประดิษฐ์เศษ วัสดุ

สาระที่ควรเรียนรู้กับกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

สาระที่ควรเรียนรู้	ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
ตัวเรา	เพื่อให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของตนเองและอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย - การปั้น, การพิมพ์ภาพด้วยนิ้วมือ, Finger Paint - การวาดภาพโครงร่างของเพื่อนแล้วระบายสีร่วมกัน - การเล่นกับสีในลักษณะต่างๆ ด้วยกล้ามเนื้อเล็ก
บุคคลและสถานที่	เพื่อให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของบุคคลและสถานที่ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตนเอง - การฉีกปะชุมชนของเรา การตัดปะครอบครัวของฉัน - การปะติดภาพรูปร่างเรขาคณิต การปะติดบัตรอวยพร - การสร้างชุมชนจากเศษวัสดุ
ธรรมชาติรอบตัว	เพื่อให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติที่อยู่รอบตัว - การปั้นดินเหนียว การปั้นแป้งชนิดต่างๆ - การพิมพ์ภาพด้วยวัสดุธรรมชาติ - การปะติดใบไม้ ดอกไม้แห้ง

สาระที่ควรเรียนรู้	ตัวอย่างกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
สิ่งต่าง ๆ รอบตัว	<p>เพื่อให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว ที่นอกเหนือจากตนเอง ธรรมชาติ บุคคลและสถานที่</p> <ul style="list-style-type: none"> - การพิมพ์ภาพด้วยวัสดุสังเคราะห์ - การประดิษฐ์รถจากกล่องนม - การประดิษฐ์เศษวัสดุสังเคราะห์เป็นดอกไม้ - การประดิษฐ์กล่องส่งทางไกลจากแกนกระดาษชำระ

จากตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้กับกิจกรรมประจำวัน ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย แสดงให้เห็นว่า กิจกรรมทุกกิจกรรมที่จัดให้กับเด็กปฐมวัยในแต่ละวันสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้ครบทั้ง 4 ด้าน เมื่อพิจารณาในลักษณะของประสบการณ์ที่สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กแล้วจะพบว่า กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กได้อย่างชัดเจน

ครูปฐมวัยกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

บทบาทของครูนอกจากการออกแบบการเรียนการสอน หรือการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กๆ แล้วยังต้องศึกษาแนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กทุกคน ดังที่ เคลนซ์ (Klenz, 1987) ได้เสนอแนวทางการจัดบรรยากาศที่เหมาะสมที่สุดในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ คือ ส่งเสริมให้เกิดความปลอดภัยทางจิต และมีอิสระทางปัญญา ภายใต้โครงสร้างที่แต่ละคนให้ความเคารพซึ่งกันและกัน เคลนซ์ได้เสนอหลักการในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของครูในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้โดยสรุปดังนี้

1. จุดสำคัญจะต้องเริ่มต้นด้วยการมีประชาธิปไตย ที่จะเป็นเครื่องมือนำไปสู่ ความเป็นอิสระ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  2. พิจารณาวิธีสอน และวิถีทางในการเรียนที่มีความต่อเนื่องในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
  3. สร้างความเข้าใจในความคิดรวบยอด ทักษะและกระบวนการของศาสตร์ต่างๆ วิธีการสร้างและประเมินความรู้
- นอกจากนี้ เคลนซ์ยังได้กล่าวถึง บทบาทของครูในฐานะเป็นตัวแทนการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ ไว้ 11 ข้อ ดังนี้

1. มีความรักในการเรียนรู้ ช่วยนักเรียนให้รู้จักตนเองและกระทำตามศักยภาพ สร้างบรรยากาศของห้องเรียนบนฐานของความเคารพต่อกัน

2. วิเคราะห์กระบวนการคิดของตน การปฏิบัติในห้องเรียนและให้เหตุผลในสิ่งที่ทำ
3. เปิดเผย กระตุ้นเด็กให้ติดตามความคิดของตนไม่ใช่เพียงแต่ทำตามครู
4. เต็มใจที่จะยอมรับความผิดพลาด
5. จัดโอกาสให้เด็กได้เลือกกิจกรรม และจัดมอบหมายงานโดยมีโอกาเลือกอย่างเหมาะสม
6. แสดงความสนใจที่แท้จริง กระจายใคร่รู้และมุ่งมั่นในการเรียนรู้
7. ดำเนินการและเตรียมสิ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมาย
8. แสวงหาวิธีการแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์ เหมาะสมและมีจริยธรรม
9. ไวต่อความรู้สึกของบุคคลอื่น ระดับของความรู้ และระดับความซับซ้อน

10. จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เป็นตัวกระตุ้นและช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดการคิด

11. อนุญาตให้เด็กได้ร่วมในการตั้งกฎ และตัดสินใจเกี่ยวกับทุกแง่มุมของการเรียนรู้ รวมถึงการประเมิน

ในฐานะครูปฐมวัย ทุกคนย่อมทราบบทบาทที่อยู่แล้วว่า ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยพัฒนาสูงสุดเมื่อเด็กมีอายุประมาณ 4 ขวบครึ่ง ฉะนั้น ครูปฐมวัยควรตระหนักถึงบทบาทที่ไม่ควรพลาดโอกาสสำคัญเช่นนี้

ครูปฐมวัยสามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ด้วยการมีพฤติกรรมสร้างสรรค์เป็นแบบอย่างให้กับเด็ก ใช้คำถามที่มีคำตอบได้หลายๆ ด้าน ให้เด็กเล่นบทบาทสมมติหรือสถานการณ์จำลอง ให้เด็กตื่นตัวในการสังเกตสื่อต่างๆ ได้ ใช้แหล่งวิทยาการ และแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครูควรสำรวจวิธีการที่เด็กใช้ในการพัฒนาความรู้ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะกับเด็กแต่ละคน เลือกสื่อที่เป็นของจริง ให้ประสบการณ์จริงในการพัฒนาความเข้าใจ และกระตุ้นให้เด็กรู้จักแสวงหาวิธีการและทางเลือกที่หลากหลายสำหรับกิจกรรมต่างๆ ที่ทำ

ครูอนุบาลเริ่มพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กได้ตั้งแต่วันแรกที่มาโรงเรียน ผ่านกิจกรรมที่ช่วยทางอารมณ์แก่เด็ก ขณะที่ช่วยให้ใช้ภาษาในการแสดงออกครูเด็กเล็กจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยสนับสนุนนักเรียนให้แก้ปัญหาทางสังคมและข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น แต่ไม่ใช่การบอกวิธีการแก้ปัญหาให้แก่เด็ก นอกจากนี้ บรรยากาศที่สร้างสรรค์ จะช่วยทำให้เกิดการเปิดเผย เคารพต่อคำถามและความคิดที่ต่างไปจากปกติ ทำให้มีความเข้าใจว่า ความคิดทั้งหลายมีคุณค่าและควรมีโอกาสเรียนและกระทำโดยไม่ต้องเกิดความรู้สึกกลัวจากการประเมินผล (จิระพันธุ์ พูลพัฒน์. 2561).

แรงจูงใจและการเลียนแบบเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลการเรียนรู้ สิ่งสำคัญคือ ครูปฐมวัยสามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้ด้วยวิธีต่างๆ เริ่มตั้งแต่การมีพฤติกรรมสร้างสรรค์เป็นแบบอย่างให้กับเด็ก ต้องทำให้เด็กรู้สึกดีเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง และพอใจ ภูมิใจในผลงานของตนเอง ครูควรจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมส่งเสริมให้เด็กเห็นว่ามียุทธวิธีแก้ปัญหาได้หลายวิธี และสนับสนุนให้เด็กใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาอยู่เสมอ ดังที่ทอร์เรนซ์ (Torrance, 1970) กล่าวไว้ ภายหลังการศึกษาว่า เด็กที่อยู่กับครูที่มีกระบวนการทำงานที่สร้างสรรค์ จะมีความคิดสร้างสรรค์มากกว่าเด็กที่อยู่กับครูที่มีความคิดสร้างสรรค์น้อย

ข้อควรพิจารณาสำหรับครูในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย

สิ่งที่ครูควรระวัง ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็คือ การทำลายความคิดสร้างสรรค์ด้วยความไม่ตั้งใจ ซึ่ง เฮนเนสซี Hennessey (1987) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ทำลายความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก คือ การที่ครูให้เด็กทำงาน โดยมีของรางวัลเป็นตัวล่อ จัดบรรยากาศในการเรียนการสอนขึ้นมาในสภาพของการแข่งขัน ให้เด็กมุ่งเน้นไปในการที่จะทำอะไรให้ดีตามเกณฑ์การประเมินผลที่กำหนดครูคอยติดตามระมัดระวังดูแลเด็กอยู่ตลอดเวลา และสร้างสถานการณ์ต่างๆ ให้แก่เด็กโดยไปจำกัดการเลือกของเด็กในการทำอะไรก็ตาม ไอส์เนอร์ (Eisner 1985) ได้สรุปหลักการในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิผลไว้ 3 ประการ คือ

1. การสร้างบรรยากาศของโรงเรียนและห้องเรียน นำไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
2. การพัฒนาหลักสูตร ที่จะช่วยครูให้ทำงานได้
3. การให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ครู เกี่ยวกับการสอนของเขา เพื่อจะได้ทราบจุดอ่อนและ จุดแข็งของตัวเอง

มาเยสกี (Mayesky, 2011) ได้เสนอแนวทางในการพิจารณาการออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้เป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรควรเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และต้องเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมทั้งร่างกายและจิตใจในการเป็นผู้ปฏิบัติมากกว่าการเป็นผู้สังเกต
2. หลักสูตรต้องให้ความสำคัญต่อความสนใจของเด็ก นำกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ที่มีความหมายต่อเด็กและเป็นที่น่าสนใจของเด็กมาจัดกิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการเลือกกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในหลักสูตร

3. การเตรียมหลักสูตร ต้องพิจารณาถึงรูปแบบการเรียนรู้ของเด็กทุกประเภท และแนวทางการเรียนรู้ที่ต่างกันของเด็ก โดยหลักสูตรต้องสอดคล้องกับความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียนทุกคน
4. หลักสูตรต้องส่งเสริมความสนใจใฝ่รู้ของเด็ก และกระตุ้นให้เด็กใช้ความคิดแบบอเนกนัย เปิดโอกาสให้เด็กถามคำถาม และคิดค้นหาทางแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเรียนรู้ด้วยตนเอง
5. ใช้ระบบการให้รางวัลต่อพฤติกรรมที่ตั้งคำถามของเด็ก เพื่อเป็นการเสริมแรงต่อพฤติกรรมความสนใจใฝ่รู้ของเด็ก
6. หลักสูตรต้องเปิดโอกาสให้เด็กได้สื่อสารและมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กและผู้ใหญ่ภายใต้บรรยากาศที่ให้การยอมรับซึ่งกันและกัน

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยในฐานะครูปฐมวัย

สิ่งที่ครูควรคำนึงถึงในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับเด็กปฐมวัย มีดังต่อไปนี้

- เวลา :** ครูควรให้เวลาเพื่อให้เด็กได้ใช้ในการสำรวจ ใช้ความคิด มีอิสระในการเลือก และตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่างๆ เด็กควรมีเวลาอย่างเพียงพอในกิจกรรมที่เขาสนใจตามความต้องการ
- พื้นที่ :** ครูควรจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้เป็นตัวกระตุ้นและช่วยอำนวยความสะดวกให้เกิดการคิด ต้องตระหนักถึงพื้นที่ที่เหมาะสม ประกอบด้วย ขนาดหรือความกว้างเพียงพอที่让孩子们ทำงานได้อย่างสะดวกสบาย มีแสงสว่างเพียงพอ ไม่มีมลภาวะรบกวน
- สื่อ :** ครูควรเตรียมสื่อและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกที่หลากหลาย เพื่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และสร้างสรรค์งานในรูปแบบต่างๆ โดยไม่จำเป็นต้องซื้อด้วยราคาแพง แต่อาจได้มาจากการสะสมวัสดุธรรมชาติ วัสดุเหลือใช้ เป็นสื่อปลายเปิดที่สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้หลายรูปแบบ ไม่ตายตัว
- บรรยากาศ :** บรรยากาศที่เอื้อต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์จะเต็มไปด้วยเสรีภาพตามความเหมาะสม มีความผ่อนคลาย ยอมรับในความผิดพลาด ภายใต้ความรู้สึที่ปลอดภัย
- โอกาส :** ครูมีบทบาทสำคัญในการจัดสถานการณ์แห่งโอกาสให้กับเด็กๆ โดยพาเด็กๆ ไปทัศนศึกษา การสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เด็กได้ทดลองทำสิ่งใหม่ๆ หลีกเลี่ยงการทำนิ ล้อเลียน ลงโทษ หรือการตัดสินถูกผิด งดแสดงความคิดเห็นใดๆ กับผลงานของเด็กๆ จัดแสดงผลงานของเด็กทุกคน มุ่งเน้นกระบวนการปฏิบัติมากกว่าผลงาน
- คำถามปลายเปิด :** ครูควรใช้คำถามปลายเปิดกับเด็กๆ อย่างสม่ำเสมอ ทุกครั้งที่มีโอกาส ครูต้องใจเย็นตั้งใจฟังเด็กๆ ให้มากกว่าการบอกทุกอย่าง ที่สำคัญครูไม่ควรชี้แนะหรือครอบงำความคิดของเด็ก

สำหรับครูปฐมวัยแล้ว จะเห็นได้ว่าการออกแบบหน่วยและกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมศิลปะหรือกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์นั้นต้องได้รับการเตรียมและวางแผนอย่างดี จัดหาสื่ออุปกรณ์ให้เด็กๆ ได้เลือกใช้อย่างหลากหลายและมีหลายทางเลือกโดยให้เด็กๆ เป็นผู้ตัดสินใจเอง ควรมีเวลาเพียงพอในการทำเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้บอกเล่าสิ่งที่เด็กกำลังทำในขณะและภายหลังทำเสร็จแทนการเดาเอง เลือกและมุ่งเน้นที่กระบวนการปฏิบัติมากกว่าผลงาน ชมเชยความพยายาม (กระบวนการทำงาน) ของเด็กแทนการชมเชยผลงาน ใช้คำถามปลายเปิดกับเด็กๆ อย่างสม่ำเสมอ ยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ให้ความสำคัญกับทุกผลงาน ฟังให้มากกว่าการเสนอแนะหรือชี้แนะ ควรหลีกเลี่ยงการกำหนดวิธีการใช้สื่อหรือตัวอย่าง

ผู้ปกครองกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

สำหรับเด็กปฐมวัยแล้วผู้ปกครองควรให้ความสำคัญที่กระบวนการคิดสร้างสรรค์มากกว่าความสวยงามของผลงาน ซึ่งกระบวนการคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ด้วยความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครู โดยให้การยอมรับและเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการคิด ตัดสินใจ สามารถทดลองทำบางสิ่งได้ด้วยตนเอง ภายใต้อาณัติความปลอดภัย โดยไม่คำนึงถึงความสำเร็จ (วิวรรณสารกิจปรีชา (2562) และบุปผา เรืองรอง (2562))

ผู้ปกครองมีบทบาทในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้เด็กปฐมวัยด้วยวิธีการง่ายๆ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยจัดเตรียมอุปกรณ์และวางแผนการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้มีความพร้อมต่อการใช้งานอยู่เสมอ เช่น กระดาษวาดเขียน กระดาษสีชนิดต่างๆ กระดาษนิตยสาร ดินสอสีที่พร้อมใช้ สีชนิดต่างๆ อุปกรณ์สำหรับการผสมสี กาวลาเทกซ์ กรรไกรปลายมน เศษวัสดุ แป้งโด แผ่นรองตัด เป็นต้น เพื่ออำนวยความสะดวกได้อย่างทันที่ที่ลูกต้องการ
2. ควรแนะนำให้ลูกทราบถึงสิ่งที่ควรปฏิบัติและสาธิตวิธีการก่อนลงมือทำกิจกรรม เช่น การสวมผ้ากันเปื้อน การใช้พู่กัน การทากาว การปาดกาวส่วนที่เหลือ การเช็ดมือกับผ้าหมาดขณะทำกิจกรรม การใช้กรรไกร และอุปกรณ์อื่นๆ เพื่อให้ลูกสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกวิธีและปลอดภัย
3. เปิดโอกาสให้ลูกได้คิด ได้เลือก ได้ตัดสินใจอย่างอิสระ ให้การยอมรับในความผิดพลาดของลูกเพื่อให้ลูกมีประสบการณ์ในการลองผิดลองถูก และมีทักษะในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

4. กระตุ้นให้ลูกได้คิดอย่างสร้างสรรค์ โดยจัดสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นและส่งเสริมการใช้ประสาทสัมผัส ทั้ง 5 เพื่อให้ลูกมีโอกาสที่หลากหลายในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ เช่น การจัดหาของเล่นที่เป็นของเล่นปลายเปิดให้เล่น เพื่อให้ลูกได้ใช้ความคิดและจินตนาการได้อย่างเต็มที่ เช่น บล็อกลักษณะต่างๆ ดินน้ำมันหรือแป้งโด ตัวต่อเลโก้ ของเล่นจากธรรมชาติ ประเภท ดิน หิน ไม้ ทราย น้ำ และการเล่นบทบาทสมมติ

5. ให้ความสนใจกับลูกอย่างเพียงพอ เพื่อการสำรวจ การเล่น และการใช้จินตนาการ ผู้ปกครองต้องไม่รีบร้อน เร่งรัด หรือ ชี้นำความคิดของลูก ทั้งนี้เพื่อให้ลูกมีเสรีภาพทางความคิดและการแสดงออกอย่างอิสระ

6. สนับสนุนและให้กำลังใจ ผู้ปกครองควรให้การสนับสนุนในสิ่งที่ลูกให้ความสนใจ การแสดงความคิดเห็นอย่างจริงจังของผู้ปกครองจะเป็นกำลังใจสำคัญ และนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานด้วยความมั่นใจ ลูกจะรู้สึกภาคภูมิใจ กับความสามารถของตนเอง ที่สำคัญผู้ปกครองควรสอนให้ลูกเห็นว่า ความล้มเหลวเป็นเรื่องธรรมดาที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน สอนให้ กล้าที่จะคิดนอกกรอบ

7. การใช้คำถามปลายเปิดในการพัฒนาความคิด การใช้คำถามปลายเปิดเป็นคำถามที่ผู้ตอบสามารถตอบได้อย่าง อิสระ ไม่กำหนดคำตอบตายตัว ไม่มีถูกไม่มีผิดเพียงคำตอบเดียว ซึ่งคำตอบลักษณะนี้ลูกจะได้คิดด้วยตัวเองก่อนตอบ ผู้ปกครองควรให้เวลากับการคิดและเรียบเรียงคำตอบ อาจต้องทวนคำถาม ปรับภาษาให้เหมาะสมกับวัย หรือถามให้สั้นลง กระชับ ภายใต้สถานการณ์ที่ผ่อนคลาย และมีน้ำเสียงที่เป็นธรรมชาติ

นอกจากการส่งเสริมด้วยวิธีการดังกล่าวแล้ว กิจกรรมทางดนตรียังเป็นกิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนากระบวนการฝึก การใช้ความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กวัยแรกเกิดถึง 6 ปี เพราะเป็นวัยที่เด็กมีการเรียนรู้มากที่สุด ในการให้ฟังเสียงดนตรีที่มีความถี่สูง เช่น ซอด้วง ไวโอลิน ฟลูต เปียโน จะไปช่วยกระตุ้นสมองในส่วนของความจำและความคิดสร้างสรรค์ เนื่องจากดนตรีสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางสมอง การเรียนรู้ การใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ของเด็กโดยตรง กิจกรรมดนตรีและการเคลื่อนไหวจะช่วยพัฒนาสมองทั้งสองซีกให้ทำงานอย่างสมดุล ขณะฟังดนตรีเด็กจะรู้สึกผ่อนคลาย ปลดปล่อยความคิด จินตนาการไปตามบทเพลง ซึ่งจะมีผลดีต่อสมองซีกขวา ส่วนตัวโน้ตหรือจังหวะเคาะดนตรี จะช่วยกระตุ้น การทำงานของสมองซีกซ้ายของเด็ก (สุภาพร เทพยสุวรรณ (2010), ศิริณา จิตตจรัส และบุญสืบ บุญเกิด (2561)

กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์ในเด็กก่อนวัยเรียนจะถูกกระตุ้น เมื่อพวกเขาได้รับอนุญาตให้คิดต่างกันในหลายๆ ด้าน พฤติกรรมสร้างสรรค์บางประเภทไม่ได้รับการพิจารณา มักทำให้หมดกำลังใจไปโดยผู้ใหญ่ที่มีเจตนาดี ฉะนั้น ผู้ใหญ่ควรทำความเข้าใจและยอมรับในลักษณะพฤติกรรมเหล่านี้ เพราะจะช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในเด็กได้ ความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นเมื่อพวกเขาได้แก้ปัญหา ภายใต้สถานการณ์ใหม่ๆ ผู้ใหญ่สามารถช่วยให้เด็กๆ พัฒนาความพอใจที่จะแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ในหลายๆ ทาง เช่น สอนเด็กๆ ให้เขาทราบว่า การเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมชาติและมีปัญหาเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งเด็กๆ สามารถก้าวผ่านมันไปได้ด้วยวิธีการต่างๆ สถานการณ์การเรียนรู้ที่ผ่อนคลายจะทำให้เขาเป็นบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น ในที่นี้ขอแนะนำหลักในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กไว้พอสังเขป ดังนี้

1. ให้เด็กทำสิ่งต่างๆ ในชีวิตประจำวันด้วยตนเอง

การให้เด็กช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวัน เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการกับสิ่งต่างๆ ที่ตนต้องทำ อาจจะเป็นวิธีใหม่ๆ ที่ต่างไปจากเดิม เช่น เด็กอาจจะเช็ดตัวด้วยวิธีการที่แตกต่างออกไป หาวิธีเปิดถุงขนมด้วยวิธีการของตนเอง ฯลฯ ซึ่งหากสิ่งที่เด็กคิดต่าง ไม่ใช่เรื่องผิดกติกาของสังคม หรือไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ก็ควรปล่อยให้เด็กได้ทำ

2. ให้เด็กเล่นอย่างอิสระ

นำของเล่นปลายเปิด เช่น บล็อกไม้ พลาสติกสร้างสรรค์ ที่สามารถเล่นได้หลายรูปแบบ รวมถึงสิ่งของรอบตัว เช่น กล่องกระดาษ ผ้าปูโต๊ะ ไม้หนีบผ้า มาให้เด็กเล่น เพราะเป็นของเล่นที่เด็กสามารถใช้จินตนาการ สร้างสรรค์การเล่นด้วยตนเองอย่างอิสระ

3. เล่านิทานแล้วถามความเห็นของเด็ก

เล่านิทานประกอบภาพและอ่านหนังสือให้เด็กฟัง แล้วถามความเห็นเด็กว่า... ถ้าหนูเป็นลูกหนู หนูจะทำอะไร ทำไม จึงทำเช่นนั้น หรือให้เด็กแต่งนิทานต่อจากเรื่องที่ฟังจนถึงตอนจบ เป็นต้น

4. ตั้งคำถามปลายเปิดถามเด็ก

เมื่อเด็กเริ่มพูดและสื่อสารได้บ้างแล้ว ลองตั้งคำถามปลายเปิดให้เด็กตอบ เช่น “หนูเห็นอะไร” “หนูรู้สึกอย่างไร” เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ลองคิด ผูกความคิดสร้างสรรค์ โดยอาจชวนเค้าสำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว แล้วถามในสิ่งที่เห็นว่าเด็กสนใจ เช่น ดอกไม้สีอะไร กลิ่นเป็นอย่างไร หอมเหมือนอะไร เป็นต้น

5. ฝึกเด็กคิดจากสิ่งที่คุ้นเคย

ให้เด็กบอกความน่ารักของลูกแมวของเค้ามา 3 ข้อ ให้เค้าบอกความไม่น่ารักของลูกแมวของเค้ามา 3 ข้อ หรือขณะเล่นก็บอกให้เค้าเล่นคุยโทรศัพท์กับคุณพ่อคุณแม่ โดยที่ไม่มีอุปกรณ์ให้ ดูว่าเค้าจะอย่างไร เด็กบางคนอาจจะยกบล็อกไม้ หวี ไม้บรรทัด ฯลฯ มาสมมติเป็นโทรศัพท์ เป็นต้น เป็นการช่วยฝึกความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก

6. ตั้งคำถาม “ถ้า...” กับเด็กเพื่อฝึกการคิดนอกกรอบ

เมื่อพูดคุยหรืออ่านหนังสือกับเด็ก คือ โอกาสอันดีที่จะตั้งคำถามให้เด็กได้คิดต่อ โดยควรใช้คำถามปลายเปิด หรือคำถามที่ขึ้นต้นด้วย “ถ้า....” ซึ่งมีคำตอบหลากหลาย ไม่มีผิดมีถูก ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์หรือจินตนาการของเด็ก สมอของเด็กได้ทำงาน เพราะเป็นคำถามที่ต้องการคำตอบที่หลากหลาย ไร้ขอบเขต ซึ่งทำให้เด็กกล้าคิด กล้าตอบ เป็นตัวของตัวเอง เช่น “ถ้าวันนี้ไม่ไหลเราจะไปโรงเรียนกันได้อย่างไร” “ถ้าหนูมีเครื่องบินเป็นของตนเอง หนูอยากไปไหน เพราะอะไร” เป็นต้น

7. แต่งนิทานนอกกรอบร่วมกับเด็ก

ลองตั้งโครงเรื่องนิทาน แล้วให้เด็กคิดต่อ เช่น “กาลครั้งหนึ่งมีกระรอกตัวหนึ่งว่ายน้ำได้เหมือนปลาและพูดได้...” ให้พ่อแม่หรือครูและเด็กช่วยกันเล่าเรื่องราวการผจญภัยของกระรอกตัวนี้

8. หลีกเลี่ยงคำ “อย่า” “ห้าม” กับเด็ก

การเปิดโอกาสให้เด็กได้คิดสิ่งต่างๆ อย่างอิสระ ได้ลองทำอะไรๆ ด้วยตนเอง โดยไม่อยู่ในกรอบที่เคยชิน ที่เคยทำที่เคยเห็น โดยไม่สกัดกั้นความคิดต่างของเด็กด้วยคำว่า “อย่า” และ “ห้าม” (ยกเว้นสิ่งนั้นเป็นอันตรายและผิดกฎกติกาของสังคม) จะทำให้เด็กคิดเป็น สนุกสนาน ทำหายที่จะคิดอย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย

9. ให้เด็กสร้างสรรค์ดนตรีจากเครื่องครัว

เด็กๆ ชอบเคาะ ชอบตี ลองให้เด็กตั้งวงดนตรีจากเครื่องครัว เช่น หม้อ ชาม กะละมัง อ่าง แก้วน้ำ ทัพพี ช้อน ส้อม ฯลฯ ดูว่าเด็กใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการใช้สิ่งเหล่านี้อย่างไร เด็กอาจคิดเอาช้อนมาเคาะกับแก้วน้ำ หรือส้อมมาตีกับกะละมัง เอาแก้วน้ำหลายๆ ใบใส่น้ำในปริมาณต่างกันมาเคาะฟังเสียง เป็นต้น

10. ให้เด็กทำของเล่นเอง

คุณพ่อคุณแม่ลองชวนเด็กๆ ทำของเล่นเองจากสิ่งใกล้ตัว เช่น สร้างหุ่นยนต์จากแกนกระดาษทิชชู สร้างบ้านจากกล่องกระดาษ ประดิษฐ์ลูกแซกจากขวดพลาสติกใส่กรวด กระจุม ลูกปัด เมล็ดถั่วขนาดต่างๆ จะให้เสียงที่แตกต่างกัน

11. ตั้งคำถามจากธรรมชาติรอบตัวกับเด็ก

ธรรมชาติรอบตัวสามารถนำมาฝึกความคิดสร้างสรรค์ลูกได้ เช่น เดินไปเจอลูกยาง หรือฝักแก่ของพืช ก็ลองให้ลูกคิดต่อว่า สามารถนำไปทำอะไรได้บ้าง ครูหรือผู้ปกครองสามารถต่อยอดความคิดของเขาโดย ลองนำความคิดเหล่านั้นมาทำให้เป็นจริง

12. ให้เด็กเปิดจินตนาการกับเงา

เด็กๆ จะตื่นตากับเงาที่เขาได้เห็น คุณแม่สามารถชวนลูกใช้มือสร้างเงาเป็นรูปต่างๆ เช่น รูปสุนัข เป็ด นก กระจ่าง ฯลฯ ให้ลูกดู ให้เขาทำตามและสร้างสรรค์เงาของเขาเอง และให้เขาเล่าเรื่องจากเงาเหล่านั้น และอธิบายเพิ่มเติมเรื่องการเกิดเงา

13. ให้เด็กทำกิจกรรมเชิงศิลปะ

กิจกรรมเชิงศิลปะ เช่น การวาดภาพ ระบายสี ปั้นแป้งชนิดต่างๆ ฯลฯ เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กๆ ได้ใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ได้มาก เพราะเขาสามารถสร้างสรรค์งานได้อย่างอิสระตามความคิดและจินตนาการของเขาเอง โดยปราศจากตัวแบบ

นอกเหนือจากหลักการในการจัดกิจกรรมดังกล่าว การฝึกปฏิบัติกิจกรรมศิลปะยังช่วยฝึกฝนและพัฒนาความฉลาดเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้ความคิดสร้างสรรค์มีความคล่องแคล่วมากขึ้น ในที่นี้ขอยกตัวอย่างกิจกรรมศิลปะที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยพอสังเขป ดังนี้

1. การต่อเติมภาพรูปเรขาคณิตตามจินตนาการ

2. การตัดปะภาพจากนิตยสารแล้วตกแต่งเป็นเรื่องราว

3. การประดิษฐ์ของเล่นจากกล่อง แกนกระดาษชำระ ถ้วยแก้ว จานกระดาษ

4. การประดิษฐ์ผ้ารูปร่างต่างๆ แล้วตกแต่งเป็นเรื่องราว

บทสรุป

ความคิดสร้างสรรค์ในเด็กปฐมวัยจะถูกกระตุ้นให้แสดงออกมา เมื่อพวกเขาได้รับอนุญาตให้คิดต่างกันในหลายๆ ด้าน ได้ตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเองภายใต้สถานการณ์ใหม่ๆ ซึ่งพฤติกรรมสร้างสรรค์บางประการของเด็กอาจไม่ได้รับการพิจารณา ผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญและยอมรับ คอยช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมให้เด็กๆ พัฒนาความพอใจที่จะแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่เด็กได้ทำในแต่ละวัน ด้วยความเข้าใจในพัฒนาการตามวัยของเด็ก ความสำเร็จที่แท้จริงในการพัฒนาสังคมและประเทศ มีเบื้องหลังมาจากการครูปฐมวัย ซึ่งนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็กอนุบาลร่วมกับพ่อแม่ ในการศึกษาหลักการจัดการศึกษา กำหนด และออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสามารถตามวัยของเด็ก โดยการจัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่มีความหลากหลาย บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถส่งเสริมพัฒนาการเด็กได้อย่างเต็มศักยภาพ สำหรับบทความนี้ ผู้เขียนเสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมง่ายๆ ที่สามารถส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัยให้ทราบเพียงพอสังเขปเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้ปกครอง ครู และบุคลากรทางการศึกษาปฐมวัยสามารถพิจารณาแนวทางการจัดประสบการณ์ดังกล่าวเพื่อประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง

รายการอ้างอิง

- Bhulpat, C. (2018). **Creativity : Powers for Children**. Retrieved March 10, 2019, from <http://www.pecerathailand.org/2018/01/652.html>.
- Jitcharat S., BoonKird B. (2561). **Human Development with Music**. *Journal of Education*, Silpakorn University. Vol. 16 No. 1 (January - June 2018).
- Ministry of Education. (2017). **Early Childhood Education Curriculum**. B.E. 2560. Bangkok: Office of the Basic Education Commission : OBEC.
- National Committee on Early Childhood Development. (2019). **National Standard for Early Childhood, Development and Education Thailand Care**. Retrieved April 1, 2019, from http://www.dla.go.th/upload/ebook/column/2019/2/2229_6020.pdf
- Office of the Education Council, Ministry of Education. (2018). **National Education Standards, 2018** Retrieved April 1, 2019, from <https://doc-08-3g-apps-viewer.googleusercontent.com>
- Panich, W. (2013). **Learning building toward 21 Century**. Bangkok, Siam Commercial Foundation. Retrieved March 10, 2019, from http://www.scbfoundation.com/publishproject_id=292#publishing/292/5466.
- Phoyen K. (2562). **Creative Thinking : Talent that teachers should create to student**. *Journal of Education*, Silpakorn University. Vol. 17 No. 1 (January - June 2019).
- Pongern W. (2561). **Creative Children's Arts Activities : Citizenship**. *Journal of Education*, Silpakorn University. Vol. 16 No. 1 (January - June 2018).
- Sarnkitpreecha, W. (2019). **How does guardian promote early childhood's Creation**. Retrieved March 10, 2019, from http://www.preschool.or.th/journal_create_teacher.html
- Sodsri Saritwong Foundation. (2014). **How is creative thinking important to children?**. Retrieved November 30, 2018, from <http://thaissf.org/cd020/>

- Teapayasuwan, S. (2010). **Creativity through music**. Retrieved November 30, 2018, from November 30, 2018 from <http://www.saisawankhayan ying.com>
- Davis, G. A. and Rimn, S.B. (1994). **Education of the gifted and talented**. Boston : Allyn and Bacon.
- Eisner, E.W. (1985) “**Creative education in American schools today,**” Educational Horizons, 63 Special Issues, 10 – 15.
- Gordon, A. M., and Browne, K.W. (2008). **Beginnings and Beyond: Foundations in early childhood education**. 7th edition. USA.: Thomson Delmar Learning.
- Guilford, J. P. (1967). **The Nature of Human Intelligence**. New York : McGraw-Hill Book Co.
- Henessey, B.A. and Amabile, T.M. (1987) **Creativity and learning: What research says to the teacher**, Washington, D.C. : National Education Association.
- Klenz, S. (1987), Chapter IV: **Critical and creative thinking**, [http:// www.sasked.gov.sk.ca/doors/policy/cels/el 4 html](http://www.sasked.gov.sk.ca/doors/policy/cels/el4.html).
- Mayesky M. (1995). **Creative activities for young children**. 5th edition. USA.: Delmar Publishers Inc. and International Thomson Publishing Company.
- _____. (2011). **Creative activities for young children**. 10th edition. USA.: Wardworth.
- Torrance, E. P. (1970). **Encouraging Creativity in the Classroom**. Dubugue, Iowa : William C. Brown.
- Trilling B. Fadel C. (2015). **21st century skills: Learning for life in our times: Education Review**; 2010. [cited 2015 January 1]. Available from: <http://www.edrev.info/review/rev968.pdf11>.
- Wallach, Michael A. and Kogan Nathan. (1965). **Model of Thinking in Young Children**. New York : Holt, Rinehartandwinston.